

3. 5. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Výkon rozhodnutí o péči o nezletilé děti ukládáním pokut

Ukládání pokut je jednou z možností, jak může soud (do)nutit povinného rodiče, aby respektoval právní poměry založené rozhodnutím soudu nebo soudem schválenou dohodou rodičů ohledně úpravy péče o nezletilé dítě. V nedávně době se Ústavní soud zabýval posuzováním nezbytných předpokladů pro případné ukládání pokut rodiči z ústavně právního pohledu a přehledně shrnul, na jaké aspekty by se dle jeho názoru měly soudy nižších stupňů při posuzování jednotlivých případů zaměřit. Přestože v obou rozhodnutích dále zmíněných v tomto článku se Ústavní soud zabýval případy nezletilých dětí ve věku kolem 13 let, jeho obecné závěry lze přiměřeně vztáhnout i na případy ohledně dětí mladších.

Výkon rozhodnutí o péči o nezletilé

Právní úprava výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti je obsažena především v ustanoveních § 500 - 510 zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), která vymezují následující prostředky, které soud v tomto směru má, a to:

- výzvu ke splnění povinnosti;
- žádost adresovaná orgánu sociálně-právní ochrany dětí;
- nařízení výkonu rozhodnutí ukládáním pokut;
- přijetí dalších opatření podle § 503 ZŘS; a
- nařízení výkonu rozhodnutí odnětím dítěte podle § 504 ZŘS.

V zásadě nejmírnější reakcí na porušování povinností rodiče vyplývajících z rozhodnutí o péči o nezletilé děti (v naprosté většině případů se jedná o nepředávání dětí druhému rodiči) je výzva soudu, aby rodič plnil soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu, přičemž jej současně soud poučí o následcích neplnění stanovených povinností, tj. o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte.

Soud také může požádat příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, aby povinného rodiče vedl k dobrovolnému plnění soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody, aniž by bylo třeba nařizovat výkon rozhodnutí.

Další možností je nařízení **výkonu rozhodnutí ukládáním pokut** dle § 502 ZŘS proti tomu, kdo neplní dobrovolně soudní rozhodnutí nebo soudem schválenou dohodu o péči o nezletilé dítě, popřípadě o úpravě styku s ním anebo rozhodnutí o navrácení dítěte. Výše jednotlivě uložené pokuty

nesmí přesahovat **50.000 Kč**. Výkon rozhodnutí uložením pokuty lze sice nařídit opětovně, avšak jen v případě, že je takový postup účelný.

Jako další alternativu postupu ze strany soudu upravuje § 503 ZŘS možnost soudu přijmou jiná **další opatření**, bude-li je soud považovat v konkrétním případě za účelná:

- nařídit první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin;
- stanovit plán navykacího režimu (aby byl umožněn postupný kontakt dítěte s osobou oprávněnou ke styku s ním);
- rozhodnout o uložení povinnosti vykonávat styk pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, nebo
- nařídit povinnému setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.

Za situace, kdy výše popsaná opatření soudu zůstanou bez výsledku (popř. pokud je z okolností zřejmé, že by takový postup zjevně nevedl ke splnění povinnosti), může soud přistoupit ke krajnímu způsobí řešení porušování soudního rozhodnutí nebo soudem schválené dohody a nařídit **výkon rozhodnutí odnětím dítěte** proti tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být, a jeho předání tomu, komu bylo podle rozhodnutí nebo dohody svěřeno nebo má být navraceno, anebo tomu, komu rozhodnutí nebo dohoda přiznávají právo na styk s dítětem po omezenou dobu (v posledně uvedeném případě, kdy se jedná o časově omezený styk s dítětem lze však výkon rozhodnutí odnětím dítěte nařídit jen ve výjimečných případech - v takových případech by zřejmě bylo častěji namísto změnit rozhodnutí o tom, komu je dítě do péče svěřeno).

Nedávná judikatura Ústavního soudu ČR k ukládání pokut

V nedávně době se Ústavní soud ve svých nálezech ve věci spis. zn. III. ÚS 3462/14 ze dne 13. října 2015 a ve věci spis. zn. II. ÚS 3489/15 ze dne 19. dubna 2016 zabýval rozhodnutími, kterými byly dotčeným stěžovatelkám nařizeny výkony rozhodnutí uložením pokuty dle § 502 ZŘS a zda jimi bylo zasaženo do práva stěžovatelek na ochranu rodinného života, garantovaného čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

V obou posuzovaných případech došlo k uložení pokut stěžovatelkám za situace, kdy k nepředání nezletilých dětí druhému rodiči došlo v důsledku „rozhodnutí nezletilých dětí nejít k otci.“ Klíčovými hledisky byly otázky, zda uložení pokut plnilo zákonem předvídaný účel, do jaké míry se má zohlednit názor nezletilých dětí (s ohledem na jejich věk) a zda jejich rozhodnutí případně nebylo výsledkem ovlivnění rodičem nebo třetí osobou.

Jak konstatoval Ústavní soud, účel pokuty uložené podle ustanovení § 502 ZŘS, nespočívá v sankcionování povinného rodiče za dobrovolné nesplnění povinnosti, nýbrž jako **prostředek donucení povinného**, aby respektoval právní poměry založené vykonávaným titulem. Jejím uložení je totiž sledována především ochrana zájmu jednoho z účastníků řízení na respektování právních poměrů založených vykonatelným rozhodnutím soudu (nebo soudem schválené dohody o úpravě péče o nezletilé dítě), a má tak zásadně charakter prostředku směřujícího k ochraně práva na nerušený rodinný život.

V prvním výše zmíněném případě, v nálezu ve věci spis. zn. III. ÚS 3462/14, Ústavní soud zjistil, že soud prvního stupně přistoupil k uložení pokuty i přes to, že v odůvodnění svého usnesení uvádí, že nejít k otci bylo **samostatným rozhodnutím syna**. Přitom lze předpokládat, že nezletilé dítě ve svých třinácti letech již dokáže o následcích svého jednání uvažovat a dle Ústavního soudu tak lze „přijmout tezi, že je schopno samo posoudit povinnost uloženou soudem matce, jakož i charakterizovat svůj vztah k otci. Byť s přihlédnutím k jeho věku. To vše za podmínek, že matka

(stěžovatelka) **skutečně nijak negativně neovlivňuje vztah syna a otce a naopak působí tak, aby ke splnění povinnosti došlo.**“

Ústavní soud k tomuto dále konstatoval, že „*výchovné působení rodiče na dítě, a to i ve smyslu rozhodnutí soudu o výchově, nikdy **nesmí překročit racionální mez** a mělo by respektovat rozhodnutí dítěte tak, aby byly naplněny požadavky stanovené čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte institut nařízení výkonu rozhodnutí není určen k tomu, aby se stal nástrojem násilné změny projevů vůle nezletilého dítěte, **pokud jeho rozhodnutí nebylo úmyslně ovlivněno třetími osobami**. Pokud nelze dítě i přes adekvátní výchovné působení přesvědčit, že má jít k otci, jeví se ukládání pokut jako nesmyslné a neplní zákonem předvídaný účel, tj. zajistit splnění povinnosti. V souladu s principy vyjádřenými v Úmluvě o právech dítěte je vyloučeno, aby kterýkoli z rodičů nutil dítě k plnění povinností všemi prostředky.*“

Jestliže však obecné soudy měly o postoji syna pochybnosti, pak měly dle Ústavního soudu přistoupit k provedení dalších důkazů, aby byl **skutečně prokázán skutkový stav** (jak stanoví § 21 ZŘS). Skutková zjištění, která měl k dispozici již soud prvního stupně, umožňovala alternativní skutkové závěry (tedy že nepředání syna otci nebylo způsobeno jednáním nebo opominutím stěžovatelky), s čímž se však obecné soudy nijak nevypořádaly. Po zrušení jejich rozhodnutí by tudíž obecné (nalézací) soudy měly objasnit všechny skutečnosti rozhodující pro uložení pokut jako nařízení výkonu rozhodnutí.

Ve druhém případě, v nálezu ve věci spis. zn. II. ÚS 3489/15, Ústavní soud konstatoval, že jeho primárním úkolem v rámci přezkumu rozhodnutí obecných soudů, týkajících se problematiky úpravy výchovných poměrů k nezletilým dětem, je především posoudit, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna **v nejlepším zájmu dítěte**, zda byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy (přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud), a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna.

Za tímto účelem jím byla vymezena základní ústavněprávní kritéria pro rozhodování o úpravě výchovných poměrů k nezletilým dětem, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v těchto řízeních vzít v potaz (s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu), a to zejména:

- **existence pokrevního pouta** mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou;
- míra **zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb** v případě jeho svěření do péče té které osoby;
- **schopnost** osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a
- **přání dítěte**.

K poslednímu uvedenému kritériu Ústavní soud konstatoval, že „*za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za **zásadní vodítko** při hledání jeho nejlepšího zájmu*“. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily pouze na jeho přání. Soudy musí své rozhodnutí založit na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů, neboť přání dítěte není jediným hlediskem, které musí soudy v řízeních týkajících se úpravy výchovných poměrů nezletilých dětí zvažovat. Nejlepší zájem dítěte totiž může být v konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob (dalších dětí, rodičů), a proto je zájem dítěte j možno (resp. nutno) vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Dle závěrů Ústavního soudu má nejlepší zájem dítěte při vyvažování vysokou prioritu (má mít vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz).

Ve své předchozí judikatuře vymezil Ústavní soud řadu podmínek a okolností, které musí obecné soudy při zohlednění přání nezletilého dítěte nezbytně dodržet a zvažovat, přičemž tyto se týkají jak **hodnocení samotného postoje nezletilého dítěte**, tj. zohlednění jeho věku, rozumové a emocionální vyspělosti nezletilého dítěte, zvážení míry **objektivitu** (nezávislosti) tohoto postoje, tak i **způsobu jeho zjišťování** v průběhu soudního řízení, ať již hlediska **formy**, kdy přání dítěte musí být zjišťováno komplexně, tj. především formou nepřímých otázek (zejména u mladších dětí), anebo z hlediska **příslušného orgánu**, který má přání nezletilého zjišťovat (zda tak musí činit soud sám či zda postačí, pokud tak obecný soud učiní prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím zástupce nezletilého). I v tomto ohledu je rozhodná rozumová a emocionální vyspělost nezletilého dítěte. Ústavní soud považuje dosažení 12 let věku „za nejvyšší možnou hranici, kdy je už dítě schopné uceleně prezentovat bez větší újmy svůj názor **před soudem**. (...) Po dosažení této věkové hranice je nezbytné, nebrání-li tomu zvláště významné okolnosti, zjistit přání dítěte přímo před soudem.“

V projednávaném případě potom se Ústavní soud neztotožnil s názorem odvolacího soudu, že „*nestačí, že „(stěžovatelka) styk umožní a nezletilým připraví ke styku zavazadlo s osobními věcmi, případně, že jim řekne, že by se s otcem měli stýkat“, ale její povinností bylo, s ohledem na negativní postoj nezletilých dětí ke stykům s jejich otcem, „na nezletilé působit intenzivně, musí jim přiměřeně jejich rozumovým schopnostem vysvětlit roli otce v jejich životě, a pokud sama toto nedokáže, zařadit pro nezletilé například psychoterapii apod.“*

Dle názoru Ústavního soudu to je v rozporu s účelem uložení pokuty, které nemůže být prostředkem k vynucení povinnosti stěžovatelky, „*jejíž splnění není zcela v její moci (v důsledku negativního postoje samotných nezletilých dětí), resp. jejíž nesplnění sama vědomě nezapříčinila (nebylo nijak prokázáno, že by příčinou negativního postoje samotných nezletilých dětí bylo chování či úmyslné ovlivňování ze strany stěžovatelky).*“

Dle názoru Ústavního soudu krajský soud negativní postoj samotných nezletilých dětí ke stykům s jejich otcem hodnotil nesprávně, když jej „*odmítl jakkoliv ve svém rozhodnutí reflektovat a zohlednit, když dospěl k nijak odůvodněnému či důkazně podloženému závěru, že (v době rozhodnutí) jedenáctiletý V. „není ve věku, aby chápal dosah svých rozhodnutí, která přebírá od staršího J.“, resp. ani téměř třináctiletý J. „ho nechápe a zatím ani nemůže chápat“, ačkoliv výše citovaná judikatura a koneckonců i občanský zákoník (§ 867 odst. 2) považuje uvedený věk za dostatečný (z hlediska rozumové a emocionální vyspělosti) pro formování vlastního názoru a stanoviska i ke svému budoucímu výchovnému uspořádání.*“

Ačkoliv se Ústavní soud ztotožnil se snahou prosazení obecně žádoucího cíle v podobě zachování, příp. postupného prohlubování, vzájemného vztahu mezi nezletilými dětmi a jejich otcem, neakceptoval skutečnost, že se jej krajský soud snaží dosáhnout „*přímo proti vůli (přání) nezletilých dětí, které lze pro jejich věk již považovat za natolik rozumově a emocionálně vyspělé, že jsou schopny uvědomit si dosah těchto svých rozhodnutí, přičemž nebylo v daném případě nijak prokázáno, že by tomu tak být nemohlo, resp. že by jejich vůle byla účelově a systematicky formována ze strany třetí osoby (zde stěžovatelky).*“

Pokud tedy ze soudy zjištěných okolností vyplývá, že povinný rodič nemůže plnit povinnost stanovenou soudem z důvodu negativního postoje samotných nezletilých dětí, přičemž nebylo prokázáno, že by příčinou jejich negativního postoje bylo chování či úmyslné ovlivňování ze strany tohoto rodiče, nelze považovat podmínky pro uložení pokuty za naplněné. Podle Ústavního soudu uložení této pokuty totiž nesmí vést k prosazení „násilné“ změny projevů vůle (přání) nezletilých dětí ke stykům s jejich otcem, a to obzvláště za situace, kdy ke změně nedošlo ani přes adekvátní výchovné působení ze strany matky, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, specializovaného

pracoviště pro asistovaný styk rodičů s dětmi či přímo krajským soudem prostřednictvím pohovoru s oběma nezletilými.

Závěr

Ačkoliv z právního hlediska je třeba se závěry Ústavního soudu souhlasit, je nutné na druhou stranu uvést, že praktická aplikace těchto požadavků bude klást na obecné soudy značně vysoké nároky na zjišťování skutečného názoru nezletilých dětí a toho, zda nedochází k ovlivňování jejich rozhodnutí jedním z rodičů.

Při současné praxi, kdy děti jsou na dlouho předem avizovaný pohovor (ať již na orgán sociálně-právní ochrany dětí či na soud) přivedeny rodičem, který je má ve své péči, resp. pod svou kontrolou, převážnou většinu času (v případě sporů jsou děti často vystaveny působení jenom jednoho z rodičů po celou dobu), je možnost odhalení manipulace s nezletilým dítětem značně komplikovaná. Navíc, když takovou manipulaci často neodhalí ani soudem obvykle využívané vyšetření nezletilých dětí soudními znalci. Zjištění skutečného názoru nezletilých dětí dále „komplikuje“ skutečnost, že děti vědí, že rodič, který jimi případně manipuluje, se obsah jejich sdělení dozví, a nezřídka tak mohou být jejich odpovědi touto latentní hrozbou deformovány. Odfiltrování těchto vlivů ze strany soudu je však náročné. Dále je vhodné uvést, že „neochota“ nezletilých dětí stýkat se s druhým rodičem může být rovněž způsobena jeho vyššími nároky (na školní přípravu, vykonávání domácích prací apod.) a děti potom mohou dávat přednost rodiči, který po nich „nic nechce“. Není nutno příliš rozvádět, že vyloučení takového druhého rodiče z výchovného působení na děti rozhodně nebude v jejich nejlepším zájmu.

S ohledem na výše uvedené nálezy Ústavního soudu lze však očekávat, že výkon rozhodnutí ukládáním pokut bude využíván ještě méně než dosud a že to bude mít negativní dopad na chování některých rodičů, kteří si „vyřizují účty“ s druhým rodičem přes péči o děti.

JUDr. Luboš Nevrkla, Ph.D.,
advokát

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center
Na Rybníčku 1329/5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350

Fax: +420 296 368 351

e-mail: law.office@mn-legal.eu

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)